

Søren Aabye Kierkegaard

LADĚNÍ V ZÁPASECH UTRPENÍ

2. Radost z toho, že soužení naději neodnímá, ale získává

Divné zaměstnání, získávat naději tímto způsobem! Není to zrovna tak divné, jako kdyby kupec zbohatl tím, že by mu nikdo do krámu nepřišel, nebo kdyby se cestující dostal na místo určení tak, že by mu někdo ukázal špatnou cestu! Tak často si lidé stěžují, že život nemá žádnou cenu, nic neznamená, nic v něm nebaví – ale mně to připadá, jako by v této myšlence bylo zábavy dost na celou věčnost! Lidé si často stěžují, že život je prázdný, stále stejný, nechává člověka bez napětí, ale mně připadá, že v myšlence samé je dost

napětí na celou věčnost. Básníci často ve vyprávěních uvádějí zakuklenou osobu, jež se v rozhodujícím okamžiku ukáže jako něco docela jiného, ale já si myslím, že básnické výmysly jsou v tomto smyslu jako dětská hra oproti skrytému vynálezu věčnosti, že právě trápení si dává za úkol vzbuzovat naději! Nebo se snad v nějaké pohádce nebo básni vyskytuje někdo, kdo hraje úlohu zlosyna (ale v základě je dobrý), který vypadá tak strašlivě jako „soužení“, a že to je samo soužení, jež získává naději? Může si být nějaký lupič svým bodnutím jistější, míří-li přímo do srdce, než že přímý cíl „soužení“ je naděje v život? A přece je to trápení, jež získává naději! Nádherné! – naději nedává, ale získává. Není to tedy tak, že v rozhodujícím okamžiku odhodí trápení masku, aby řeklo: chci tě jen zastrašit, tady máš naději! Nikoli, naději získává, proto tedy po celou dobu svého trvání na tom pracovalo a zdlouhavě se snažilo jediné o to, aby trpícímu naději získalo.

Podivme se tomu z celého srdce. Jestli jsme v těchto dobách na něco zapomněli, je to schopnost divit se, a proto také věřit, doufat a milovat. Zvěstují se věci nejvyšší, nejúžasnější, a přece se nikdo nediví. Zvěstuje se odpuštění hříchů, ale nikdo neřekne, že to je nemožné. Sotva se někdo pohoršeně odvrátí a prohlásí, že to není možné, tím méně to někdo řekne v údivu nebo jako by si opravdu přál, aby to byla pravda, ale neodváží se tomu věřit. Je tu člověk, který se toho nechce vzdát, a ten tuto výpověď nešťastně miluje, třebaže se jí neodváží uvěřit, a ještě méně, protože ji vyslovuje někdo, kdo v ni věří; je vyslovena tím, jehož lítost se změkčila v tichý žal, a zas se mění v blaženou radost proto, aby člověk vyjádřil nevyslovitelný dík Bohu, a duši si utěšuje opakováním slov: to je nemožné! Šťastná útěcha, že ten, kdo už stál na prahu zoufalství,

protože to bylo nemožné, nyní věří, blaženě věří, ale v údivu duše stále říká: to je nemožné! Všichni víme, co se vypráví o člověku, který uslyšel vyprávění,[12] jemuž se všichni smáli, ale nikdo se nesmál, když je vyprávěl on, protože, jak už víme, zapomněl na to nejdůležitější. Představ si tedy apoštola v těchto dobách, apoštola, který dovede vyprávět o nádherných věcech správně, představ si jeho zármutek či zármutek Ducha svatého v něm, když bude muset říci: „Nikdo se už nepodiví, naslouchají tomu tak lhostejně, jako by to byla nejlhostejnější věc vůbec, jako by se netýkala zhola nikoho, pro nikoho nic neznamenal, nebylo vrcholně důležité, je-li možná nebo nemožná, je-li tomu tak nebo není, je-li to pravda nebo lež!

Jako úvod se podívme tomu, že utrpení získává naději; nechme duši, aby se v obdivu podivila, volejme na ni jako žalmista volá na svou duši:[13] „Probud' se, citero a harfo!“ a promluvme si

o radosti, že soužení naději neničí, ale získává.

Kdybychom měli jediným slovem vyjádřit, co je pro život v dětství a mládí zvláštní, museli bychom vyznat, že je to život ve snech. Tak tomu říkáme. Jak často – abychom jmenovali aspoň toto – opakuje starší člověk bolestně: „Sny z dětství a mládí uplynuly, zmizely, jsou pryč.“ Kde by se také vzaly, když nejsou? Jakým právem mluvíme o snivém životě, takže vlastně považujeme dítě a mladíka za spící, za náměsíčníky? V jiném smyslu je přece dítě vzhůru tak, jak žádný starší

---

[12] Vydavatelé překládaného dánského textu odkazují ke kodaňskému originálu Loria, srov. Gigas, Litteratur og Historie II, 203.

[13] Žalm 57, 9 a 108, 3.

nedokáže, jeho smysly jsou otevřeny každému dojmu, dítě je samý život a pohyb, po celý den si všeho všímá. I mladík je vzhůru tak, jak zřídka kdy bývá starší člověk, jeho mysl je zrána i zvečera neklidná a dává se ve vášni pohnout, že často ani nemůže spát. Ale přesto je život dítěte a mladíka životem ve snu, neboť jejich nitro, to, co v nejhlubším smyslu představuje člověka, dříme. Dítě se zcela obrací navenek a je proto též probuzené. Ale pro člověka znamená probuzenost věčné obrácení do niternosti a dovnitř, proto dítě sní, do všeho se smyslově zasní a samo sebe se smyslovým vjemem téměř zaměňuje. Mladík je oproti dítěti více obrácen do svého nitra, ale jen v představě; sní nebo si všechno vysnívá. Ale člověk, který je do sebe obrácen ve smyslu věčnosti, si všímá jen duchovních věcí a vzhledem ke vnímání věcí, jež se týkají masa a krve, časnosti a představ, je jako spící, nepřítomný, odumřelý – bdí v něm duch, vše nižší spí – a právě proto je vzhůru, bdí. V dítěti a mladíkovi spí duch, nižší věci bdí, avšak určení ducha je bdít, proto tomuto životu říká snění.

Kdo sní, musí být probuzen. Čím hlouběji je ten, kdo dříme, nebo čím hlouběji se nalézá to, co dříme, tím důležitější je probuzení a tím pořádněji se musí vykonat. Není-li tu nic, co by mladíka probudilo, bude mu takový život pokračovat i v mužném věku. Nebude si ovšem představovat, že se mu všechno jen zdá, určitým způsobem to také není pravda. Možná, že své mladické sny zhaní a pohrdne jimi, ale právě to ukazuje, že jeho život je pochybený. V jednom smyslu se probudí, ale neprobudil se ve věčném nebo nejhlubším smyslu. Takto je jeho život mnohem bezvýznamnější než mladíkův, je pohrdáníhodný. Stal se neplodným stromem nebo stromem uschlým, zatímco životem mládí se ani zdaleka nedá pohrdat. Snivý život dětství

a mládí je život v květu. Pro strom, který má nést ovoce, je i doba květu nezralost. Jistě to vypadá jako úpadek, když strom, který byl jednou nahý, pak kvetoucí, nechá květy opadat, ale může to také být pokrok. Krásná je doba květů, krásná je naděje květů v dítěti a mladíkovi, přesto je to jen nezralost.

Pak přijde soužení, aby snícího vzbudilo, soužení, jež jako bouře serve květy, ale přesto neoloupí, spíše naději získává.

Kam se poděla naděje? Je snad v zuřící bouři trápení? Není, zrovna tak jako nebyl boží hlas v ženoucí se smršti, je v tichém vánku[14] jako šepot v nitru člověka, který se přeslechne příliš lehce. K čemu je soužení? Chce tento šepot v nitru člověka vyvolat. Neodporuje snad soužení samo sobě, nepřehluší snad bouře tento hlas? Ne, soužení může přehlušit každý pozemský hlas, je to jeho poslání, ale hlas věčnosti přehlušit nemůže. Nebo naopak. Uvnitř je hlas věčnosti, jenž chce být slyšen, a aby došel sluchu, používá rámusu soužení. Když tedy pomocí soužení umlknou všechny vedlejší hlasy, uslyšíme tento vnitřní hlas.

Trpící člověče, kdokoli jsi, dej si říci! Stále si myslíme, že nám stojí v cestě ke štěstí, klidu a radosti svět, okolí, okolnosti a poměry. Ale v základě si vždycky stojí v cestě člověk sám, protože se příliš uvázal na svět, okolí, okolnosti a poměry, takže se nemůže vzpamatovat, uklidnit a doufat, je stále příliš obrácen navenek, namísto aby se obrátil dovnitř, a proto je všechno, co říká, pravdivé jen jako podvod smyslů. Člověk si sám udržuje spojení s nepřáteli a toto spojení je naděje mládí.

---

[14] Vyprávění o Eliášovi, 1 Král 19, 11.

Trápení naději odnímá. Ano, jistě jsi to sám zakusil, přestože ses nevzdal spojení s touto dvouznačnou zkušeností. Doufal jsi, že nesplní-li se ti to jednou, tedy snad podruhé, a ne-li, tedy něco jiného, doufal jsi, že jako odměnu za své časté neúspěchy budeš mít úspěch příště, a také jsi doufal, že ti možná přijde neočekávaná pomoc, jako se nakonec stalo i tomu, kdo ležel třicet osm let chromý[15] a přece byl svému vysvobození tak blízko, jenže ho pořád někdo předcházel. Doufal jsi, když už ses vzdal svých ostatních nepřátel, nakonec v jediného přítele – ale soužení zůstávalo.

Vždyť soužení naději získává. Naději nedává, ale získává ji. Člověk jí nabývá sám, naději věčnosti, jež je v něm uložena, ukrytá v jeho nejvnitřnějším nitru, ale trápení ji získává. Soužení mu nemilosrdně brání (v dětinském smyslu milosrdenství nemilosrdně), aby se mu nedostala jakákoli pomoc nebo úleva; nemilosrdně (nemilosrdně v pojetí mládí) ho nutí, aby se všeho ostatního vzdal. Soužení ho nemilosrdně (nemilosrdně ve smyslu nezralosti) k jeho prospěchu učí, že se musí naučit uchopit věčno a ke věčnu se přimknout. Soužení nepomáhá přímo, není to ono samo, jež získává nebo vykupuje naději a člověku ji daruje, ale pomáhá *odpuzováním* a nemůže jinak, protože naděje je v člověku samém. Soužení káže k probuzení. Ach, lidé jsou, žel, často příliš otužilí, takže jim hrůzy velkých myšlenek jsou málo platné; ale soužením se lépe porozumí, jejich řeč se neozve jen jednou jako nějaký vtíp, ale je v nich, jak se to říká o holi, dopad, a to je trvalá vlastnost jejich řeči. Člověk by měl nejraději přímé sdělení jako ujištění a opět ujištění, ale to je tak pohodlné, ano –

---

[15] Jan 5, 5.

pohodlné, že z toho nic není. Zato soužení nežertuje; když svou činnost začíná, aby uplatnilo naději, vypadá na okamžik zrovna tak nesmyslně, jako kdyby někdo chtěl přepadnout žebráka, držet mu pistoli na prsou a kázat: „peníze sem!“ Ach, trpící si kvůli naději skoro zoufá (kvůli naději mládí, ovšem), tu by si nesmírně rád udržel – aspoň to tvrdí –, a pak ho přepadne soužení a žádá na něm naději (naději věčnosti). Soužení není blahopřející návštěvník, přinášející naději jako dar, soužení je naopak zlý host, jenž krutě (ano, krutě ve smyslu dětinskosti) trpícímu řekne: „já ti určitě naději vyzískám“. Ale jak to v životě vždycky chodí, ten, kdo je zlý, není nikdy uznán a nikdo si nedá načas, aby se do něho vmyslil, jak výborně svůj úkol vykonává a svou práci odvádí, jak dobře to dělá a nedá se pohnout vzdechy a pláčem nebo lichotivými prosbami – tak se také povede soužení, vždycky si musí dát líbit zlo. Ale jako to nedělá starosti lékaři, že nemocný v bolestech hubuje a naříká, ano i do něho kope, tak málo se o to také stará trápení; nestojí bohudíky o to, ale naději připravuje. Tak jako si křesťanství musí dát líbit zneuznání, pronásledování a bezpráví, jimiž pravda trpí, a dokazuje, že tu musí být spravedlnost (ó, jak krásné zakončení!), tak je také v nejvyšším soužení, když je nejstrašnější, obsažen tento úsudek, toto ERGO: *ergo zůstává naděje na věčnost.*

Představ si, že ve skrytu prostého obalu v utajené skrýši, kde je nejvzácnější poklad, je někde péro, které se musí zmáčknot, ale péro není vidět a k zatlačení musí být určitá síla, takže náhodné zatlačení nestačí – tak je naděje věčnosti skryta v nitru člověka a tlak je soužení. Stlačí-li se ukryté péro dost silně, objeví – se obsah ve vší nádheře.

Představ si zrnko, vložené do země; co

potřebuje k tomu, aby rostlo? Nejprve místo, musí mít místo, potom sílu, musí mít sílu – klíčit znamená právě udělat si místo skrze protitlak. Tak je i naděje věčnosti vložena do nitra člověka. Nátlak tísně si udělá místo tím, že vše ostatní odstrčí, vše prozatímní zatlačí, pak je nátlak tísně přejný!

Pomysli na to, že zvíře má k sebeobraně zbraň, ale užívá jí jen v nebezpečí života; tak je to s nadějí věčnosti v nitru člověka – soužení je životu nebezpečné!

Představ si plazící se zvíře, jež má k užívání ještě křídla, dostane-li se do krajnosti, ale v denním životě mu to nestojí zato. Tak je tomu také s nadějí věčnosti v nitru člověka, křídla má, ale musí se dostat do krajnosti, aby si jich všiml, aby je dostal nebo jich užil!

Představ si zatvrzelého zločince, jehož soud nedostane ani k přiznání, ani chytrostí, ani vlídnými slovy, nevyloodí je ani mučením – taková je naděje v nitru člověka. Přirozený člověk se nerad, ach tak nerad přiznává! Doufat jako dítě a mladík, to by chtěl, ale doufat ve smyslu věčnosti je podmíněno strašně bolestným úsilím, jemuž se přirozený člověk nikdy po dobrém a dobrovolně nepodrobí – neboť člověk se rodí s bolestí, ale znovuzrodí se do věčna s ještě větší bolestí. Výkřik v obou případech nic neznamená, jen podporuje. Pak se musí dostavit soužení, aby vynutilo přiznání – přiznání naděje. – Nebo si představ zatvrzelého svědka, který odmítá podat svědectví (a každý člověk má být svědkem věčna a dosvědčit je); soužení se ho nevzdá, protože vysvětlení odmítá, to jej den ze dne odmění stále přísnějšími a přísnějšími pokutami z falešné výpovědi, dokud nevydá svědectví. – Nebo si představ, jak o tom čteme u básníků, zlou ženu, jež dovede poradit, ale neustále radí špatně, a teprve když se dostane na hranici, promluví. Taková

je naděje věčnosti v nitru přirozeného člověka. On ale vlastní dobro nechce, proto nechce vyslovit, co je správné, sotva to chce slyšet od někoho menšího, než je on sám, až ho soužení zachrání a vynutí mu je.

Takto získává tíseň naději. Ale má pak přestat, je to všechno jen bolestná operace? Ne, to není nutné. Když jednou soužení dosáhlo toho, k čemu je věčnost potřebuje, poměr se uspořádá správně: tlak zůstane, ale dává se stále poznat jako naděje, mění se v naději. V základě je přítomno skrytě jako tlak, vnějšek je naděje. Leží to v myšlence samé: tlak může tlačit, ale tlak také může způsobit zvedání. Vidíš proud vody, jak se zvedá vysoko do povětří, tlak nevidíš, nebo že za vším je tlak a že se to děje tlakem. Je tlak, který stlačuje, je tlak, který vyzvedá. Jen ten člověk je stlačován, kdo si nechce dát věčně pomoci, ale ten, kdo chce, je utrpením vytlačen do výšky. Jen tomu vezme soužení naději, kdo odmítá naději věčnosti, ale tomu, kdo tuto naději má, ji soužení získává.

Tak je tomu s tísní a soužením. V životě je jen jedno nebezpečí, jež určitě působí pád, a to je hřích, neboť hřích je zkažení člověka. I kdyby byla tíseň tak strašná, jak ji ještě žádný člověk nezažil, získává naději.